

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
एम.फिल.मराठी अभ्यासक्रम
जून 2009 पासूनचा सुधारित अभ्यासक्रम
अभ्यासपत्रिका क्रमांक. 1
संशोधन पध्दती

1.	संशोधन : संकल्पना व स्वरूप	
1.1	संशोधन : व्याख्या, आवश्यकता, व्याप्ती	
1.2	वैज्ञानिक, सामाजिक, मानवशास्त्रीय संशोधन : स्वरूप व साम्य-भेद	
1.3	संशोधनाचे प्रकार : मूलभूत, उपयोजित	
1.4	संशोधन साधने : सूची, कोशवाङ्मय, अभिलेख, शिलालेख, ताम्रपट, हस्तलिखिते, पत्रे, रोजनिशी, वृत्तान्त आत्मकथने, नियतकालिके, मायक्रोफिल्म्स, इंटरनेट, संगणकीय प्रणाली	
1.5	संशोधनाची तंत्रे : निरीक्षण, मुलाखत, प्रश्नावली, संख्याशास्त्रीय, उपयोजन, ग्रंथालय सामुग्रीचा उपयोग	
1.6	संशोधकाच्या अंगी असणारे गूण : अनुभव प्रामाण्य, वस्तुनिष्ठतेवरील श्रद्धा, नैतिक तटस्थता, भविष्यवेध घेण्याची क्षमता	
2.	संशोधन पध्दती	
2.1	ऐतिहासिक संशोधन पध्दती	
2.2	वर्णनात्मक पध्दती	
2.3	सर्वेक्षण पध्दती	
2.4	प्रायोगिक संशोधन पध्दती	
2.5	व्यष्टी अभ्यास/नमुना अभ्यास पध्दती	
2.6	तुलनात्मक पध्दती	
3.	साहित्य संशोधन	
3.1	संशोधन व समीक्षा परस्परसंबंध	
	अ)	संशोधन व समीक्षा : बदलते स्वरूप
	आ)	मराठी साहित्य : संशोधन : सद्यःस्थिती व दिशा
3.2	साहित्याची अर्थनिर्णयन प्रक्रिया : रूपकात्मकता, प्रतिकात्मकता, मिथक विश्लेषण, निसर्गाचे मानुषिकरण इ.	
3.3	साहित्य संशोधन : विविध क्षेत्रे	
	अ)	प्राचीन व अर्वाचीन साहित्य
		1. विशिष्ट वाङ्मयीन कालखंड
		2. विशिष्ट लेखक/कवी
		3. विशिष्ट वाङ्मयप्रकार
		4. विशिष्ट वाङ्मय संप्रदाय

		आ)	संहिता संपादन
		इ)	भाषावैज्ञानिक संशोधन
		ई)	साहित्य आणि शैलीविज्ञान
		उ)	तौलनिक साहित्याभ्यास
		ऊ)	लोकसाहित्याचा क्षेत्रीय अभ्यास
		ए)	हस्तलिखिते व संशोधन
		ऐ)	नियतकालिकांची वाङ्मयीन कामगिरी
		ओ)	व्याकरण व कोशवाङ्मय
		औ)	आंतरविद्याक्षेत्रीय संशोधन: साहित्याचा समाज व संस्कृतीशी अनुबंध, कला, तत्वज्ञान, इतिहास, राज्यशास्त्र, समाजशास्त्र, अर्थशास्त्र, विज्ञान व तंत्रज्ञान इ.ज्ञानशाखांशी अनुबंध
4.	विद्यापीठीय प्रबंधलेखन		
	4.1	प्रबंध : संकल्पना, हेतू, व्याप्ती व महत्त्व	
	4.2	प्रबंध : स्वरूप व साधने	
	4.3	प्रबंधविषयाची निवड	
	4.4	प्रबंधाची रुपरेखा	
		अ)	विषयाचे औचित्य व विषयनिश्चिती
		आ)	पूर्वाभ्यासाचे स्वरूप
		इ)	अभ्युपगम व संशोधनपध्दती
		ई)	अभ्यासाची दिशा व संशोधनाचा आराखडा
	4.5	प्रबंधाची अभ्यासपध्दती व नियोजन	
	4.6	प्रबंधाची भाषाशैली	
	4.7	अवतरणे (हार्वर्ड पध्दती)	
	4.8	प्रबंधातून ग्रंथसिध्दी	
5.	मराठीतील संशोधन परंपरा व संशोधक		
	5.1	संस्कृती अभ्यास (वि.का.राजवाडे, शं.दा.पेंडसे, शं.बा.जोशी, इरावती कर्वे)	
	5.2	भाषाविषयक संशोधन (ना.गो.कालेलकर, शं.गो.तुळपुळे, श्री.रं. कुलकर्णी, अशोक केळकर)	
	5.3	लोकसाहित्य (साने गुरुजी, दुर्गा भागवत, रा.चिं.ढेरे, प्रभाकर मांडे, तारा भवळकर)	
	5.4	मध्ययुगीन साहित्य (वि.ल.भावे, वि.भि.कोलते, श्री.व्यं. केतकर, यु.म. पठाण)	
	5.5	अर्वाचीन साहित्य (बा.सी.मर्ढेकर, रा.ग.जाधव, गंगाधर पाटील, भालचंद्र नेमाडे, गंगाधर पानतावणे, आनंद यादव, नागनाथ कोत्तापल्ले)	

(टिप:- संदर्भ देण्याची नवी, सोयीस्कर व जागेचा अपव्यय टाळणारी हार्वर्ड पध्दत पुढे दिली आहे. या पध्दतीचा आपल्या शोधनिबंध/प्रबंधलेखन यासाठी उपयोग करणे अपेक्षित आहे. निबंधात/प्रबंधात ज्या ठिकाणी संदर्भ द्यावयाचा असेल तेथे कंसामध्ये संबंधित लेखकाचे नाव द्यावे आणि त्यापुढे संदर्भित पुस्तक/लेखाचे प्रकाशनवर्ष द्यावे. त्यानंतर, आवश्यक असल्यास, स्वल्पविराम देवून पृष्ठक्रमांक लिहावा व कंस पुरा करावा. उदा.(शिरवाडकर 1980, 23),(थोरात 2005,134)

निबंधाच्या/प्रबंधातील प्रकरणाच्या अखेरीस संदर्भसूचीमध्ये संदर्भातील सर्व तपशील द्यावेत. सूचीतील प्रत्येक नोंदीतील तपशीलांचा क्रम साधारणपणे असा ठेवावा : लेखकाचे आडनाव, स्वल्पविराम, नावांची आद्याक्षरे किंवा प्रचलित नाव, कंसात आवृत्ती व प्रकाशन वर्ष, ग्रंथाचे शीर्षक, पूर्णविराम, प्रकाशनसंस्था, स्वल्पविराम, प्रकाशनस्थळ, पूर्णविराम. उदा. शिरवाडकर, के.रं. (1980) मार्क्सवादी साहित्याविचार. कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे.

थोरात, हरिश्चंद्र (2005) साहित्याचे संदर्भ. मौज प्रकाशन गृह, मुंबई. ही संदर्भसूची मराठीच्या वर्णक्रमानुसार असावी.)

संपादित पुस्तकातील लेखाचा संदर्भ द्यावयाचा असेल तर त्या लेखाच्या लेखकाचे नाव, लेखाचे नाव व त्यानंतर संपादित ग्रंथनाम प्रकाशन वर्ष, संपादक, संस्था असे तपशील द्यावेत.

संदर्भ ग्रंथ :-

1.	जोशी वसंत, अदवंत म.ना.,जोगळेकर गं.ना. व इतर (संपा.) भाषा व साहित्य संशोधन : खंड 1, 2, 3, (1989). महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
2.	मालशे, स.गं. (दु.आ.2006) शोध निबंधाची लेखनपध्दती. लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
3.	राणे, शं.रा. (1995) मराठी साहित्य संशोधन : स्वरूप आणि दिशा. का.स. वाणी,म.प्र. अ. संस्था धुळे.
4.	अवलगावकर, अविनाश (संपादक)(2006) मराठी साहित्य संशोधन : नव्या दिशा. प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
5.	क-हाडे, सदा (1997) संशोधन : सिध्दांत आणि पध्दती. लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन, मुंबई.
6.	संत,डॉ.दु.का.-संशोधन पध्दती, प्रक्रिया, अंतरंग.
6.	साहित्याचा अभ्यास (डॉ.र.बा.मंचरकर सद्भाव ग्रंथ), (2003) प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
7.	कुलकर्णी,डॉ.व.वि. (2001) मराठी प्रबंध सूची. साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर.
8.	कुलकर्णी, श्री.रं. (1992) प्राचीन मराठी हस्तलिखिते : संशोधन आणि संपादन.का.स.वाणी म.प्र.अ.संस्था, धुळे.
9.	चुनेकर सु.रा.,पठारे रंगनाथ, दिलीप (1983) संशोधन : स्वरूप आणि धोंगडे पध्दती. शिक्षण प्रसारक संस्था, संगमनेर.
10.	गणोरकर प्रभा, डहाके वसंत, दडकर जया व इतर (2001) वाङ्मयीन संज्ञा-संकल्पना कोश.ग.रा.भटकळ फाउण्डेशन, मुंबई.
11.	खांडगे,डॉ.मंदा-संपादक (1999) प्रबंध'एकादशी.प्रतिमा प्रकाशन,पुणे.
12.	बापट,वसंत-तौलनिक साहित्याभ्यास.मौज प्रकाशन, मुंबई.
13.	मराठी साहित्य-संशोधन आणि समीक्षा - इ.स.1980 ते 2005, आमची श्रीवाणी (विशेषांक-ऑक्टो.2005 ते जाने. 2006), वर्ष 13, अंक 1, धुळे, का.स.वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था
14.	देशमुख, उषा-साहित्यसंशोधन विद्या.

एम.फिल.मराठी
अभ्यासपत्रिका क्रमांक. : 2
साहित्यविचार, सौंदर्यशास्त्र व आधुनिक समीक्षा सिध्दान्त

1.		साहित्याचे स्वरूप
	1.1	साहित्य-विशिष्ट प्रकारचे लेखन
	1.2	साहित्याच्या व्याख्या- चर्चा
	1.3	साहित्याचे वेगळेपण-काही विशेष
	1.4	साहित्याचे माध्यम, साहित्यातील अनुभवाची वैशिष्ट्ये
	1.5	साहित्याचा घाट
2.		साहित्याचे वर्गीकरण
	2.1	वर्गीकरण : एक स्वभाविक प्रवृत्ती
	2.2	साहित्याच्या वर्गीकरणाचे काही दृष्टिकोण संस्कृत परंपरा, अॅरिस्टॉल, हेगेल, लॅंगर, एलियट
	2.3	साहित्य प्रकाराची संकल्पना, पारंपरिक भूमिका
	2.4	साहित्यप्रकारांची विशुद्धता,
	2.5	एकसत्त्ववादी भूमिका
	2.6	आधुनिक विचार- नाममात्रवाद
	2.7	साहित्यप्रकार-मराठीतील चर्चा
3.		सौंदर्यशास्त्राचे स्वरूप
	3.1	सौंदर्यशास्त्र व समीक्षा, सौंदर्यशास्त्र व विधान,
	3.2	कांटचा विचार-आविष्कारवाद
4.		आधुनिक समीक्षा सिध्दान्त
	4.1	आधुनिकता आणि आधुनिकतावाद
	4.2	आधुनिकतावाद आणि मराठी साहित्य
	4.3	उत्तर- आधुनिकता आणि उत्तर- आधुनिकतावाद
	4.4	उत्तर- आधुनिकतावाद आणि मराठी साहित्य
5.		माक्सवाद
	5.1	हेगेल, माक्सवादी समीक्षापध्दतीचे स्वरूप,
	5.2	युरोपीय अविष्कार, फॅकफर्ट प्रणाली,
	5.3	मराठीतील माक्सवादी समीक्षा :- प्रारंभिक टप्पा आणि सद्यःस्थितीतील विकास
6.		स्त्रीवाद
	6.1	ऐतिहासिक पार्श्वभूमी : i) मताधिकार ii)आर्थिक व सांस्कृतिक सहभाग,
	6.2	स्त्रीविषयक सिध्दान्तनाच्या पातळ्या
	6.3	पुरुषप्रधान सौंदर्यशास्त्र आणि स्त्रीत्व i)न्यूनवाद व पुरुषी वर्चस्व ii)स्त्रीत्व आणि पर-भाव :सिमॉन द बोवा iii)स्त्रीवादी काव्यशास्त्र

7.		वसाहतवाद आणि उत्तर-वसाहतवाद
	7.1	साम्राज्यवाद आणि वसाहतवाद
	7.2	उत्तर वसाहतवादाची सैद्धान्तिक पार्श्वभूमी: सं.गांधी, फनां, ग्रामची
	7.3	पाचवभाव-एडवर्ड सैद, स्वीवाक आणि भाभा
8.		देशीवाद
	8.1	देशीवादाचे स्वरूप, नेटिविझम, भारतीय संकल्पना,
	8.2	भालचंद्र नेमाडे, भूमिस्त्रवाचे भान, नवनैतिकवाद
	8.3	देशी वादा विषयीची मतमतांतर
9.		रूपवाद आणि स्वायत्तता
	9.1	साहित्याभ्यासाच्या पारंपारिक व आधुनिक पध्दती
	9.2	रशियन रूपवाद, i)साहित्याची भाषा: अनोस्वीकरण आणि साहित्यत्व ii)साहित्यशास्त्र : काव्य iii)साहित्यशास्त्र : कथन आणि विडंबन
	9.3	अँग्लो अमेरिकन रूपवाद
10.		संरचनावाद
	10.1	भाषाविज्ञान व आधुनिक साहित्यसमीक्षा
	10.2	सोस्यूर, भाषाविज्ञान व चिन्हमीमांसा
	10.3	याकबसन व प्रागप्रणाली
	10.4	संरचनावादी चिन्हमीमांसा
	10.5	संरचनावादी साहित्यशास्त्र
	10.6	मिखाइल बाख्तिन : संवादात्मकता आणि बहुआवाजीपणा

संदर्भ :-	
मराठी वाङ्मयकोश, समीक्षा संज्ञा, खंड चौथा,	संपा. विजया राजाध्यक्ष
साहित्यसिध्दांत-	रेने वेलेक अनु.स.गं. मालशे
सौंदर्यमीमांसा-	रा.भा.पाटणकर
आधुनिक समीक्षा सिध्दांत-	मिलिंद मालशे, अशोक जोशी
साहित्याचे संदर्भ-	हरिश्चंद्र थोरात
समीक्षेची नवी रूपे-	गंगाधर पाटील
साहित्यशास्त्र स्वरूप आणि समस्या -	वसंत पाटणकर
साहित्यविचार आणि सौंदर्यशास्त्र-	रा.भा.पाटणकर
वाङ्मयीन संज्ञा, संकल्पना कोश-	संपा.वसंत आबाजी डहाके व इतर
समीक्षेतील नव्या संकल्पना-	(संपा.) मनोहर जाधव
सौंदर्य आणि साहित्य-	बा.सी.मर्ढेकर
विनोद:तत्त्व आणि स्वरूप-	गो.मा.पवार
विसाव्या शतकातील मराठी समीक्षा-	संपा. विलास खोले
साठोत्तरी मराठी समीक्षा-	संपा.केशव सट्टे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक : 3

(खालील अ,ब,क यापैकी संशोधनविषयाच्या अनुषंगाने
एका अभ्यासपत्रिकेचा अभ्यास अभिप्रेत आहे.)

अ)	प्राचीन मराठी साहित्य:प्रेरणा व स्वरूप
1.	ज्ञानेश्वरी अध्याय 9वा-संपादक :पां.ना.कुलकर्णी
2.	स्मृतिस्थळ-संपादक :डॉ.यू.म.पठाण,कर्मवीर प्रकाशन, पुणे.
3.	जनाबाईंचे अभंग-संपादक : सुहासिनी इर्लेकर
4.	एकनाथदर्शन-संपादक : भगवंत देशमुख,साहित्य अकादमी प्रकाशन, दिल्ली.
5.	नलदमयंती स्वयंवर-संपादक : रा.चिं.ढेरे
6.	मोरोपंताची सतीगीते-संपादक : माधव ना. आचार्य
7.	म-हाटी लावणी-म.वा.धोंड
8.	कृष्णाजी अनंत सभासदकृत श्री शिवछत्रपतींचे चरित्र-संपादक : दत्ता भगत
ब)	स्वातंत्र्यपूर्व मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप
1.	शतपत्रे संपादन : साहित्य आकादमी प्रकाशन
2.	निवडक विठ्ठल रामजी शिंदे-गो.मा.पवार, साहित्य आकादमी प्रकाशन
3.	माझा प्रवास-विष्णुभट गोडसे-संपादक : मृणालिनी शहा
4.	कवी मनमोहन यांची कविता-संपादक : शंकर वैद्य
5.	संशयकल्लोळ -गो.ब.देवल
6.	कळयांचे निश्वास -विभावरी शिरुरकर
7.	स्मृतिचित्रे- लक्ष्मीबाई टिळक
8.	ब्राम्हणकन्या-श्री.व्यं.केतकर
क)	स्वातंत्र्यानंतरचे मराठी साहित्य : प्रेरणा व स्वरूप
1.	चिमणरावांचे च-हाट-चिं.वि.जोशी
2.	काजळमाया-जी.ए.कुलकर्णी
3.	हातचा 1 -उर्मिला पवार
4.	कोसला -भालचंद्र नेमाडे
5.	गावठाण - कृष्णात खोत
6.	उत्थानगुंफा - यशवंत मनोहर
7.	दिगंत - अनुराधा पाटील
8.	अमेरिका-अनिल अवचट
9.	कोरडी भिक्षा-श्रीनिवास विनायक कुलकर्णी
10.	रातवा-चंद्रकुमार नलगे
11.	'आत्मकथा' आणि 'प्रतिबिंब' - महेश एलकुंचवार
12.	लोकमहाभारत अर्थात जांभूळ आख्यान- सुरेश चिखले, प्रस्तावना-गंगाधर मोरजे

अभ्यासपत्रिका क्रमांक ४	लघुप्रबंध (Dissertation)	गुण 200
अभ्यासपत्रिका क्रमांक ५	मौखिक परीक्षा	गुण 100
	अ)निबंध वाचन, चर्चा इ. चे अंतर्गत	गुण 50
	ब)मौखिक परीक्षा(लघुप्रबंधाच्या संदर्भात)	गुण 50